

Nieuwenhuizen, B. van, *Het land van Drees* (Soesterberg: Aspekt, 2006, 203 blz., €14,95, ISBN 90 5911 352 7).

De vraag rijst, hoeveel ruimte er nog is voor een serieus nieuw Drees-boek, nu de monumentale Drees-biografie van Hans Daalder en Jelle Gaemers – vier delen en meer dan tweeduizend bladzijden op basis van uitputtend bronnenonderzoek – haar voltooiing nadert. Weinig, dunkt mij, of het moet zijn dat nieuwe documentatie beschikbaar komt of een andere visie dan die van Daalder en Gaemers ontwikkeld wordt. Wel is er, ondanks dat de Drees-historiografie intussen een indrukwekkende omvang heeft aangenomen, ruimte voor een beknoptere biografie, want laten we eerlijk zijn: hoevelen zullen de energie opbrengen om tweeduizend bladzijden te lezen? Maar die biografie moet dan wel van een degelijkheid zijn, die dicht bij die van Daalder en Gaemers komt. Het boekje van Van Nieuwenhuizen, oud-redacteur *Opinie* van het Utrechts Nieuwsblad, zit daar in ieder geval ver van af.

Helemaal eerlijk is deze constatering niet, omdat Van Nieuwenhuizen geen echte biografie heeft willen schrijven. Wat dan wel, is bij het ontbreken van een verantwoording moeilijk aan te geven. Ik vermoed dat hij het als zijn missie heeft gezien de vele clichés rond Drees – slapjanus, iemand met wie je alle kanten op kon, een redelijke bestuurder die vooral op de winkel paste, een provincialist en een dorre, bleke, humorloze en sobere, zuinige man – eens op te ruimen, alsof dat nog nooit eerder gedaan is, het laatst door Daalder en Gaemers, maar van hun tot nu toe verschenen delen heeft de auteur geen kennis genomen. Hij doet dat met behulp van ellenlange citaten, geplukt uit een beperkte selectie van de toch rijkelijk voorhanden zijnde literatuur en gesprekken met enkele mensen uit Drees' directe omgeving. En steeds maar weer de lezer inprenten hoe vals de clichés zijn.

De op zich fraaie titel van het boek wekt bepaalde verwachtingen, zeker als de auteur na een aantal bladzijden – terloops – meedeelt dat het boek 'een beschrijving van de mens Drees én de maatschappij waarin hij functioneerde' wil zijn. Land en maatschappij blijven echter onbesproken. Het boek is in feite niet meer dan een verzameling portretjes van Drees, meestal in zijn hoedanigheid van minister en minister-president, die stevast positief uitvallen. Doordat het boek thematisch van opzet is, wemelt het van de herhalingen. De stijl is die van de losse pols. De snelle pols zal debet zijn aan de nodige (tik)fouten. Erger zijn de te vaak voorkomende feitelijke onjuistheden. Hier en daar zijn de analyses aanvechtbaar. Mijn eindoordeel kan dan ook niet anders luiden dan: een overbodig boek.

J. Bosmans

Harinck, G., Krabbendam, H., *Morsels in the Melting Pot. The Persistence of Dutch Immigrant Communities in North America* (European Contributions to American Studies LXIV; Amsterdam: VU uitgeverij, 2006, 246 blz., €38,75, ISBN 90 8659 003 9).

De congresbundel *Morsels in the Melting Pot* van de historici George Harinck en Hans Krabbendam sluit aan bij de thematiek van eerdere bundels die dit duo redigeerde, waaronder *Sharing the Reformed Tradition* (1996), *Breaches and Bridges* (2000) en *Amsterdam-New York* (2005). In deze bundels staat de geschiedenis en het aanpassingsproces van orthodox-protestantse Nederlandse immigranten in de Amerikaanse samenleving centraal, in de periode van de zeventiende tot de twintigste eeuw. Het overkoepelende thema van de *Morsels*-bundel is het ontstaan en de ontwikkeling van een aantal kleinere Nederlands-Amerikaanse immigrantenkerken, het Amerikaniseringsproces dat zij doormaakten en de relaties die deze kerken met elkaar en met hun zusterkerken in Nederland onderhielden, waarbij het accent ligt op de negentiende en twintigste eeuw. Tot op heden ging de aandacht in de historiografie – ook in de eerdere bundels van Harinck en Krabbendam – vooral uit naar de twee grootste Dutch-American kerken, de Reformed Church in America (1628, een kerk die vergelijkbaar is met de Nederlandse Hervormde Kerk) en de Christian Reformed Church (1857, vergelijkbaar met de Gereformeerde Kerken in Nederland). In het jaar 2000 telden deze kerkgenootschappen in de Verenigde Staten en in Canada respectievelijk 300.000 en 275.000 leden. Het streven van *Morsels in the Melting Pot* is om de aandacht nu eens te richten op een aantal kleinere kerken, zoals de Canadian Reformed Church (een zusterkerk van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt), de Free Reformed Church (Christelijke Gereformeerde Kerken) en de Netherlands Reformed Congregations (Gereformeerde Gemeenten). Verder bevat de bundel essays over christenen die zich na emigratie bij reeds bestaande Noord-Amerikaanse kerken aansloten – zoals de katholieke kerk en de pinksterbeweging – en een aantal theoretische beschouwingen over de Amerikaniseringsproces dat binnen immigrantengemeenschappen plaatsvond.

Harinck en Krabbendam beogen met *Morsels* niet om uitputtende analyses over de geschiedenis en ontwikkeling van kleinere Dutch-American kerken te verschaffen, maar willen met hun bundel een aanzet geven tot gedetailleerder vervolgonderzoek en vergelijkende studies. De etnische identiteit van de diverse Nederlands-Amerikaanse kerkgenootschappen wordt in *Morsels* geanalyseerd aan de hand van een aantal thema's: de rol van instituties en sociale netwerken bij het behoud of het geleidelijke verlies van de etnische eigenheid van immigrantengroepen, de functie van taal en de aard van de spiritualiteit binnen de gemeenschap, de rol die onderwijs speelde bij de vorming van de volgende generaties en de economische integratie in de Noord-Amerikaanse samenleving. Aan de hand van deze thema's wordt in achttien artikelen getaxeerd in hoeverre de diverse Nederlandse kerkgenootschappen als 'brokstukken' (*morsels*) in de Amerikaanse samenleving identificeerbaar bleven of